

הבימה

התיאטרון הלאומי של ישראל

נשידות

מחזה ישראלי מקורי

מאת: רובי פורת שובל · בימוי: אלדר גוהר גרויסמן

רובי פורת-שובל

שידוך

מאת רובי פורת-שובל

בימוי: אלדר גוהר גרויסמן
דרמטורגיה: משה קפטן
עיצוב תפאורה: ניב מנור
מוזיקה ועיצוב תאורה: נדב ברנע
עיצוב תלבושות: אורן דר
עוזרת במאי: שירן מעוז
הקלטת צ'לו: נעה איילי

משתתפים:

רעבעצן בתיא

הרב יוחנן, ראש ישיבה וכולל, בעלה

שרה, בתם של בתיא ויוחנן, הכלה

יעקב הכהן, החתן

מנחם הכהן, אביו של החתן

רבקה הכהן, אמו של החתן

נעמי חורב, רופאה גינקולוגית, חילונית

רחל, שדכנית ומדריכת כלות

בנימין, מלמד ומדריך חתנים

אלישע, גבאי בית הכנסת/אברך/משמרת הצניעות

משמרת הצניעות/בחורי ישיבה/אח בית חולים:

אליהו

שליימלה

ינקי

רובי פורת-שובל

פיני קדרון

הגר טישמן

אורי מחרז

עמוס בוארון

רותי לנדאו

דוית גביש

יעל לבנטל/שירן הוברמן

שמוליק כהן

טל קלאי

אבירם קליך

מור חנסון

דביר מזיא

עריכת תכניה: רמי סמו

צילום: רדי רובינשטיין

עיצוב ועיבוד תמונת כריכה: דפנה זילברשטיין

מנהלת הצגה: שירן מעוז

הצגה ראשונה: 22.09.2023, אולם מסקין

משך ההצגה: שעה ו-25 דקות (ללא הפסקה)

אורי מחרז, הגר טישמן

יעל לבנטל, הגר טישמן, פיני קדרון, עמוס בוארון, אורי מחרז, שמוליק כהן

המחזה

ערב אירוסייה של בת הרב עם בחיר ליבה, סודות אפלים מחייהם של הרב והרבנית החשובים בקהילה מאיימים לצוץ ולהיחשף. הרבנית, אמה של הכלה, יוצאת למסע אמיץ ומרגש לביטול השידוך, בניגוד לרצון משפחתה, קהילתה ואמונתה. המחזה חושף את הפער בין העולם החדש לבין עולם הדת וההלכה ומציב לנגד עינינו קונפליקט קורע לב, של אישה המסכנת הכל למען בתה.

שירן הוברמן, הנר טישמן, פיני קדרון, רובי פורת-שובל, אורי מחרז, עמוס בוארון, שמוליק כהן, רותי לנדא

בכל חברה, בכל זמן ובכל מקום

דבר המחזאית

יצאתי לאוויר העולם עם אינפוזיה מחוברת ישירות לתוך הווריד, אינפוזיה שמטפטפת לי – איך החברה מצפה ממני להתנהג כאישה, כרעה, כאמא, בקריירה וכו'. לכן, כמחזאית הרצון שלי הוא לגולל סיפורים בהם הגיבורה היא אישה אחת העומדת לבדה, מול חברה עם חוקים וגבולות מאוד ברורים. אישה שבחרת לצאת מן העדר תמיד תשלם מחיר יקר, או שישומו עליה את כתונת המשוגעים או שיעלו אותה על המוקד. ביצירות שלי אני מחפשת מקום ומילייה, גם אם הוא רחוק ממני, שהחוקים התוחמים את מקומה של האישה מאוד ברורים. שם אני ממקמת את גיבורת היצירה העומדת לבדה מול החברה. תוך תחקיר מעמיק וממושך אני לומדת את החברה ואת החוקים עליהם אני כותבת. אלו יכולים להיות חוקי ההלכה או חוקים צבאיים.

המחזה אינו על החברה החרדית. המחזה הוא על אישה במלכוד, שמוסכמות החברה שבה היא חיה מובילות אותה לאבדון. אישה שעומדת מול צו הרב, מול החברה והמסורת. בכל יצירותיי ובפרט ב"שידוך" תעמוד הסכנה שיש בהסתרה, בסודות ובבושה. גיבורות יצירותיי הן נשים חזקות, שהחברה אינה מסוגלת לסבול את החוסן שלהן ואת הרצון לשלוט בגורלן ולכן מעדיפה לתייג אותן כמשוגעות או לנדות אותן. לצערי, נשים עדיין חוות התמודדויות מסוג זה בכל חברה, בכל זמן ובכל מקום.

רובי פורת-שובל

שידוך - מקור השם

הר"ן (רבי נסים בן ר' ראובן גירונדי), פוסק הלכה ומגדולי פרשני התלמוד, מייחס את השורש למילה 'שידוך' לשורש המילה 'שקט' בשפה הארמית. כנראה הר"ן התבסס על תרגום הפסוק בספר שופטים: "וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ, אַרְבָּעִים שָׁנָה" (שופטים ה, לא), אשר המתרגם לארמית תרגמו: "וַיִּשְׁדַּכְתָּ אֶרְעָא דְיִשְׂרָאֵל". מכאן, ששורש המילה 'שקט' בארמית היא 'שידוך' והוא "מלשון שקט ומנוחה שהאשה מוצאת בבית בעלה" ("ר"ן שבת ה, ב), כמו שנכתב במגילת רות: ..וּמָצְאָן מְנוּחָה, אִשָּׁה בֵּית אִישָׁהּ וגו' (רות א', ט). נעמי ידעה שהכלות רצו בעל חדש, על כן היא ברכה אותו שהן לא רק ישובו לבית אימן אלא גם ימצאו בעל חדש, ושם הן תמצאנה מנוחה.

מבוסס על מקורות שונים וטקסטים מקראיים

הגר טישמן, יעל לבנטל, שמוליק כהן, אורי מחרז

על תהליך ההשתדכות בחברה החרדית

החברה החרדית מייחסת חשיבות עליונה למוסד הנישואין. הקמת משפחה היא בעיניה לא רק חובה דתית-אישית, אלא אף חובה ציבורית. חיי הנישואין נתפסים בה כאמצעי הראוי ביותר לשמירת הטוהר המיני של החברה כולה, להבטחת המצב המוסרי והדמוגרפי של היחיד ושל החברה גם יחד ולהבטחת המשך קיומה של הקהילה. מעורבותם האישית של הצעירים בתהליך ההשתדכות משתנה בחברה החרדית מקבוצה לקבוצה וממשפחה למשפחה. מידת הבחירה האישית מוערכת לפי ההזדמנות שניתנת לבני הזוג המיועדים להכיר זה את זה בטרם הוכרזו אירוסייהם ולפי יכולתם לסרב לשידוך המוצע. בקרב החסידים, ההורים מופקדים כמעט לחלוטין על בחירת בני הזוג של ילדיהם. הם מקבלים מספר הצעות שידוכין לילדיהם והם חוקרים ובודקים על אודות המיועדים שנראים להם רלוונטיים, ובמיוחד על הרקע המשפחתי שלהם. משהחליטו ההורים כי מיועד כלשהו ראוי לזיווג, ומשניתנה הסכמה דומה מן הצד השני, ידוני הורי שני הצדדים ביניהם על המחויבויות הכלכליות של כל צד כלפי בני הזוג המיועדים. שכן להסדרים הכספיים יש מקום מרכזי ביותר בתהליך ההשתדכות, וקורה הרבה שהשידוך יקום או ייפול על רקע זה. בשלב הבא ידאגו ההורים להפגיש בין הבחור לבחורה. הפגישה תתקיים בדרך כלל בבית הבחורה או בבית קרוביה, ולרוב היא תימשך לא יותר משעה. כדי להימנע מ"ייחוד" ישבו בני הזוג המיועדים בחדר שדלתו אינה סגורה לגמרי וישוחחו. לעיתים ייפגשו עוד פעמים אחדות (באותה מתכונת) לפי רצונם האישי, לפי הנהוג במשפחתם ולפי המקובל בחוג שאליו הם משתייכים. בתום המפגשים יהא עליהם להחליט אם הם מסכימים לשידוך המוצע, אם לאו. כלומר, ניתנת להם האפשרות לסרב לשידוך, אך לא הרבה מעבר לכך.

בקרב הליטאים, לעומת זאת, מרחב הבחירה האישית גדול יותר. בני הזוג המיועדים נפגשים פעמים רבות יותר ומשך הפגישות ארוך יותר. המפגשים אינם מתנהלים בהכרח בבית הבחורה או קרוביה, אלא בלובי של בית מלון סולידי, ממנו יצאו לעיתים לשיטוט רגלי. כך מתאפשר להם לשוחח בפרטיות ובאופן חופשי יותר, להכיר מעט יותר, ולקבל החלטה על רצונם למסד את הקשר הן בקרב החסידים והן בקרב הליטאים, ההתקשרות בין שני הצדדים נעשית בדרך-כלל באמצעות שדכן. מקומו של השדכן בחברה החרדית נושא חשיבות מרכזית, כי הוא מצמצם את הסיכוי להתגלעות סכסוכים בין המשפחות על רקע דחייה אפשרית של צד אחד את הצד השני או על רקע חילוקי-דעות בנוגע להסדרים הכלכליים. מוסד השדכנות הוא אפוא מנגנון שתורם להישרדות הקהילה ושומר על שלמותה ולכידותה. ככל שגיל המיועדים לשידוך נמוך יותר, כך תקטן מעורבותם בתהליך ההשדכנות והשדכן יתווך בעיקר בין ההורים. בחלק מן הקבוצות החרדיות קיימת העדפה לנישואין בתוך הקבוצה (אנדוגמיה). נטייה זו שוררת בעיקר בחצרות חסידיות, הנוטות שלא להינשא זו בזו, אלא אם קיים דמיון רב בין מנהגי החצרות והשקפות עולמן. הסיבה לכך נעוצה בדימוי העצמי הגבוה של קבוצות אלו, הרואות את הקבוצות האחרות כנחותות יותר. בנוסף, הקפדה על אנדוגמיה משמעה היבדלות מאלה שאורח-חיהם אינו הולם את רוח הקבוצה. כך מתכוננים המקפידים על אנדוגמיה מהשפעות חיצוניות ומשמרים את הנורמות המחמירות המקובלות בקרבם. הנטייה לאנדוגמיה מבטיחה שגם הרווחים הרגשיים שמפיקים בני זוג זה מזה יגדלו ככל שהם דומים יותר מבחינת הערכים והנורמות עליהם גדלו וחונכו. לעיתים, כשמדובר בקבוצות קטנות, ההורים אינם בוחלים גם בנישואין בתוך המשפחה. במקרים כאלה עולה חשיבותן של הבדיקות הטרומ-שידוכיות ונושאת משמעות קריטית נוכח הסיכון למחלות גנטיות, בדומה למה שקורה בקהילות בלניות שאינן יהודיות.

מתוך: שידוכין וגנטיקה: על בדיקות גנטיות טרום-שידוכיות בחברה החרדית מאת סימה זלצברג בלאה, "החברה החרדית" כרך 2 תשע"ה. עמ' 43-24.

פיני קדרון, דביר מזיא

רובי פורת-שובל

מושגים וביטויים במחזה

וואָרט

מיידיש: "דבר", "דיבור", "מילה", גם במובן "הבטחה". במקור מגרמנית: Wort. לאחר שהחתן והכלה מסכימים להתחתן נפגשות המשפחות, "נותנות מילה" אחת לשנייה על השידוך ושותות לחיים.

תנאים

התחייבות בין שתי המשפחות לחתן את ילדיהם, המתבצעת באמצעות שטר קניין עליו חותמים האבות בנוכחות ערבים ועדים. שטר ההתחייבות עוסק בעיקר בסיוע הכספי של שתי המשפחות, כפי שסוכם ביניהם מראש. לאחר החתימה, שוברים צלחת לזכר חורבן בית המקדש.

פּשָׁקוּוּיַל

כרזת קיר או כרוז ברחוב האשכנזי הנושאים מסר לוחמני כלפי רעיון או אדם כלשהו. הם כתובים לעיתים בעברית ארכאית ("לשון הקודש"), מליצית או דרמטית. פעמים רבות מדובר בכרוז אנונימי שמטרתו למחות כנגד דבר מה הנוגד את אמונת מחברו, והוא מבקש להנחות את הציבור או לדרבנו לנקוט בפעולה.

רעבעצן

רבנית. תואר כבוד לנשות הרבנים, האדמו"רים וראשי הישיבות. לרוב אין הסמכה לתפקיד. ישנן קהילות בהן הרבנית מרכזת את הפעילות הנשית, מרצה ומארגנת פעילות ציבורית. בעדה הליטאית יכולות לשמש הרבניות גם כאם הבית של הישיבה.

מים אחרונים

מים שבהם נוטלים את אצבעות הידיים בסוף הסעודה, לפני שמברכים את ברכת המזון (להבדיל מ"מים ראשונים" בהם נוטלים את הידיים לפני הסעודה).

תודה רבה ליחיאל קוריץ על הסיוע בכתיבה

טל קלאי

רובי פורת-שובל, דוית גביש

אבירים קליה, מור חנסון